

TÜRKİYE-TACİKİSTAN TİCARİ, EKONOMİK VE KÜLTÜREL İLİŞKİLERİ WEBİNARI

8 Aralık 2020, Zoom Online Konferans Sistemi

TÜRKİYE-TACİKİSTAN TİCARİ, EKONOMİK VE KÜLTÜREL İLİŞKİLERİ WEBİNARI

8 Aralık 2020,
Zoom Online Konferans Sistemi

Konuşmacılar

- **PROF. DR. MEHMED ÖZKAN**
Boğaziçi Üniversitesi Rektörü
- **MAHMADALİ RAJABIYON**
Tacikistan Ankara Büyükelçisi
- **TAMER ATABARUT**
Büyem Merkez Müdürü & UN SDSN Türkiye Direktörü
- **CİHANGİR FİKRİ SAATÇIOĞLU**
DEİK Türkiye-Tacikistan İş Konseyi Başkanı
- **DR. OĞUZHAN AYGÖREN**
Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası Ticaret Bölümü Öğretim Görevlisi ve Girişimcilik Merkezi Direktörü
- **PROF. DR. FAHRİ TÜRK**
Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi
- **DEMOKAN KONYALIGİL**
Coca-Cola Kurumsal İlişkiler Müdürü

Katılımcı Sayısı: 75

TOPLANTI NOTU

Türkiye-Tacikistan Ticari, Ekonomik ve Kültürel İlişkileri Webinarı, Boğaziçi Üniversitesi Yaşamboyu Eğitim Merkezi (BÜYEM) ve Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) iş birliğinde 8 Aralık 2020 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmed Özkan, Tacikistan Ankara Büyükelçisi Mahmadali Rajabiyon, DEİK Türkiye - Tacikistan İş Konseyi Başkanı Cihangir Fikri Saatçioğlu, BÜYEM Merkez Müdürü & UN SDSN Türkiye Direktörü Tamer Atabarut, Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası Ticaret Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Oğuzhan Ayyören, Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Fahri Türk ve Coca-Cola Kurumsal İlişkiler Müdürü Demokan Konyalıgil'in katılımlarıyla videokonferans yöntemi ile düzenlendi.

Bahse konu toplantıda, Türkiye-Tacikistan arasındaki ticari, ekonomik ve kültürel ilişkiler ve Tacikistan hakkında ekonomik, sosyal ve kültürel konulara yönelik iş dünyası temsilcileri ve akademisyenlerin değerlendirmeleri yer aldı.

**PROF. DR.
MEHMED ÖZKAN**
Boğaziçi Üniversitesi Rektörü

Pandemi nedeniyle uzaktan da olsa bizleri bir araya getiren bu etkinliğin, Tacikistan ve Türkiye Cumhuriyeti devletleri arasında süregelen ilişkilerin çitasını bir adım daha ileri taşımaya katkı sağlayacağına inanıyorum. Bu nedenle toplantıyı organize eden, emeği geçen herkesi tebrik etmek isterim.

Boğaziçi Üniversitesi, 157 yıllık birikimiyle Türkiye'nin en iyi öğrencilerine verdiği çağdaş eğitim, kaliteli akademik kadrosunun sürdürdüğü AR-GE faaliyetleri ve topluma yönelik bilgi paylaşımı ile yeni nesil Üniversite anlayışının ülkemizdeki öncü konumundaki üniversitelerindedir. Boğaziçi Üniversitesi olarak üretilen bilgiyi toplumun faydasına sunmak ve toplumsal gelişimi desteklemek, önemli amaçlarımızdan birisi haline gelmiştir. Günümüzde bilgi odaklı ekonominin gelişimiyle birlikte, toplumdaki bireylere yaşam boyu öğrenme becerilerinin kazandırılmasında, üniversitelere büyük görevler düşmektedir. Küreselleşmenin bir sonucu olarak, ekonomiler giderek daha bağımlı hale gelmişler, rekabet artmış ve kalite ön plana çıkmıştır. Sürekli olarak değişen ve yenilenen bu ortamda, bireyler örgün eğitimin yanı sıra, daha çok bilgi, beceri ve yetkinliğe, bir başka ifadeyle, kendilerini daha çok geliştirmeye ihtiyaç duymaktadır.

Boğaziçi Üniversitesi, 2002 yılından itibaren "Yaşamboyu Eğitim Merkezi" vasıtasıyla çağın gerekleriyle kurumların ihtiyaçlarını entegre ederek, nitelikli insan gücüne katkı sağlayacak, her yaştan ve meslek grubundan kişilerin yararlanabileceği eğitimler düzenlemektedir. Bu çerçevede şu ana kadar, yurtiçinde ve yurtdışında yaklaşık 100.000 bin kişiye eğitim verilmiştir.

Tacikistan ile tarihsel, kültürel ve toplumsal manada birliğimiz her iki ülke açısından önem arz etmektedir. Bölgesinin önemli su kaynaklarına sahip olan Tacikistan,

Orta Asya'nın yaz mevsiminde su ihtiyacının %70'ini karşılayan, 1.300 adet gölü ve 947 nehirleri ile ön plana çıkmayı hak eden Tacikistan'ın günümüzdeki ve gelecekteki önemi su kaynaklarının zenginliği ile sınırlı değildir.

Türkiye Cumhuriyeti, 16 Aralık 1991 tarihinde Tacikistan'ın bağımsızlığı tanımış, 29 Ocak 1992 tarihinde ilk diplomatik ilişkiler iki ülke arasında tesis edilmiştir. Tacikistan SSCB ülkesi dışında ilk Büyükelçiliğini 16 Ekim 1995 tarihinde Ankara da açarak ülkemize vermiş olduğu önemi göstermiştir. Ortak değerimiz olan Hz. Mevlana, her iki ülke ve halklarını önemli manada bir arada tutan mirasımız olarak, bizlere öğretileriyle yol göstermiştir ve bundan sonrası için de yol göstericimiz olacağına olan inancımı sizlere ifade etmek istiyorum.

Son 10 yılda 200 milyon ABD Doları üzerinde Türk yatırımı yapılan Tacikistan'da Türkiye, Türk müteahhitlik ve teknik müşavirlik firmaları son 20 yılda 50 projede 600 milyon ABD Doları üzerinde iş almışlardır. Halihazırda yaklaşık 80 Türk firması aktif durumdadır. Türkiye, 2018 yılında 2'nci, 2019 yılında 4'üncü en büyük yatırımcı olmuştur. Türk özel sektörünün bütün aktörlerini buluşturan büyük bir iş platformu olan DEİK'in Tacikistan İş Konseyi nezdinde faaliyetlerini giderek arttırdığını memnuniyetle görmekteyiz. DEİK'in planladığı faaliyetlerle artan bir ivme ile büyüyen Türkiye-Tacikistan ilişkilerinin her alanda gelişmesi her iki ülkeye de yeni ufuklar açacaktır.

Boğaziçi Üniversitesi olarak DEİK ile birlikte akademik, kültürel ve ticari alanlardaki projelerde yer alarak, dostlukları pekiştirmek ve müteşebbislerimize rehberlik ederek, ihtiyaçları olan know-how desteğini vermek ve karşılıklı iş birliği potansiyelinin artırılmasına katkıda bulunmak için büyük heyecan duyuyoruz.

MAHMADALİ RAJABIYON Tacikistan Ankara Büyükelçisi

Türkiye, uluslararası arenada Tacikistan'ın önemli bir muttefidir. Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkilerin geliştirilmesi hususu Tacikistan'ın öncelikli dış politikalarındandır. Türkiye Tacikistan'ın bağımsızlığını resmen tanıyan ilk ülkelerden biri olarak iki ülke arasında diplomatik ilişkileri tesis etmiştir.

Bugüne kadar ilişkilerimizde uygun güven ortamı, gerekli siyasi ve hukuki alt yapısı ile karşılıklı iş birliğinin temini için vesileler hazır hale getirilmiştir. Böylece, iki ülke arasındaki verimli iş birliği siyasi, ekonomik-ticari, sanayi, yatırım, eğitim, sağlık, kültür ve diğer alanlarda devam etmektedir.

Son yıllarda, ülkelerimiz arasındaki ilişkilerin gelişme sürecinde artış gözlenmektedir. Türkiye Cumhurbaşkanı'nın geçen yıl Tacikistan'a gerçekleştirdiği ziyaret ve iki Devlet Başkanları arasındaki görüşmeler ile iki ülke arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi adına uygun bir zemin oluşturmuştur.

Bu yılın başında Antalya'daki Diplomatik Forum'a katılmak üzere Mart ayında Tacikistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın çalışma ziyareti ve bu yılın ilk yarısında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın Tacikistan Cumhuriyeti'ne resmi ziyaretinin hazırlıklarını koordine etmekteydik. Ancak ne yazık ki, COVID-19 hastalığının yayılması, önlemlerin uygulanmasını getirdi ve iki ülke arasındaki diğer iş birliği planlarını biraz erteledi. Buna rağmen, bugüne kadar 5 videokonferans çerçevesinde Türkiye-Tacikistan İş Konseyi ile iş birliği içinde, iki ülkenin sektör yetkilileri ve iş adamları salgın sırasında ve sonrasında iş birliği konularını değerlendirmeye devam etti.

Ticaret hacminin son yıllarda azalmasına karşın, Türkiye Tacikistan'ın önemli ticari partnerlerinden biri olarak kalmıştır. Dost Türkiye, Tacikistan'ın 5'inci en büyük

ticaret ortaklarındandır ve Tacikistan ihracatında ilk sırada yer almaktadır. Türkiye, Tacikistan'ın önemli ortağı olarak Tacikistan'dan alüminyum yarı mamulü ve pamuk ithal ederek, Türkiye'den Tacikistan'a muhtelif gıda ürünleri, hazır giyim ve kimyasal ürünler ihraç etmektedir. İki ülkenin ticaret hacminin 1 milyar ABD dolarına ulaşması için imkanlarımız mevcuttur ve bizim ülkemiz bunu en önemli ticari hedeflerinden biri olarak görmektedir.

Tacikistan'daki yatırım ortamı analizi göstermektedir ki; Türkiye'nin yatırımları son yıllarda artarak devam etmektedir. Bugüne kadar Türkiye'den yatırım yaklaşık 200 milyon ABD doları olarak hesaplanmıştır. Ortak fabrikalar tesis ederek veya sadece Türkiye sermayeli 90 şirket olarak çeşitli sektörlerde faaliyet göstermektedirler. Yeni ortak projeler için de görüşmeler devam etmektedir.

Tacikistan Cumhuriyeti, bağımsızlığı döneminde yatırım ortamını uygun hale getirmek amacıyla iş birliği yapılan ilgili sektörlerin yasal mevzuatlarını hafifleterek en uygun duruma getirmiştir. İlgili kanunlar, yabancı yatırımcıya en geniş imkanları özellikle vergisel ve gümrük ayrıcalıkları olarak tanımıştır.

Buna ilaveten, biz iki ülkenin kültürel, eğitim ve turistik alanlarındaki iş birliklerin geliştirilmesinden yanayız. Halklarımız ve ülkelerimiz arasında iş birliğinin daha da geliştirilmesi için ortak tarihsel ve kültürel değerlerin uygun koşullar olduğunu düşünüyoruz. Başta Mevlana Celalettin-i Rumi olmak üzere büyük düşünürler ve değerli evrensel şahsiyetlerden güç alan bir kültürün mirasını paylaştığımız Türkiye ile özel yakınlığımız bulunmaktadır. İki ülke halkları arasındaki tarihi, kültürel yakınlıklar ve karşılıklı samimi hislerimiz ilişkilerimizin temelini oluşturmaktadır. Bu mirastan çeşitli alanlarda iş birliğinin daha da geliştirilmesi ve çıkarları için etkili bir şekilde kullanılması gerekir. Mevlana Celalettin Rumi gibi önemli bir değerlerin ortak mirasçıları olarak bizi birbirimize kaynaştıracak ve ilişkilerimizi arttıracak çok iyi bir neden. Tacikistan'da da Hazreti Mevlana'nın doğumu 30 Eylül'de çeşitli etkinliklerle kutlanıyor. Biz de Hazreti Mevlana'nın Konya'ya gelişlerini ve vefatını anıyoruz. Bu ilişkileri arttırmak için de Hazreti Mevlana gibi önemli ortak değer üzerinden ülkeler arasında tanıtım faaliyetlerini artırmak ve Konya özelinde Tacikistan ile karşılıklı etkinliklerin düzenlenmesini istiyoruz. Bugüne kadar kültür, eğitim ve turizm alanlarında kapsamlı iş birliğinin geliştirilmesini sağlayan uygun bir yasal çerçeve oluşturulmuştur.

Tacikistan ve Türkiye arasında ilki gerçekleştirilen Turizm Çalışma Grubu Toplantısı Aralık 2019 ayında gerçekleştirildi. İki ülke arasında ortak iş birliği imkânlarını kapsayan eylem planlarının oluşturulduğu tutanak imzalandı. Taraflar, karşılıklı olarak iki ülkede kültür günlerinin ve diğer kültürel programların düzenlemesi konusunda mutabakat sağlamışlar. Ayrıca, bugün Tacikistan'da Türk filmleri, şarkıları, mutfağı meşhurdur ve iki ülke arasında yakın zamanda imzalanan mutabakat vesilesiyle, çeşitli programlar çerçevesinde ülkede daha fazla sunum yapılmasını sağlanmaktadır. Ülkelerimizin eğitim alanında da iş birlikleri sürüyor. Bugün Türkiye'de 300 Tacik öğrencimiz bulunmaktadır.

Tacikistan ve Türkiye bölgesel ve uluslararası kuruluşlar bazında, örneğin Birleşmiş Milletler ve alt kuruluşları, İslam İşbirliği Teşkilatı, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ve diğer örgütlerde başarılı iş birliği yürütmektedirler. Tacikistan ve Türkiye önemli meselelerin çözümünde bölgesel ve uluslararası arenada, genel olarak aynı fikir ve aynı hedefi paylaşarak birbirlerini desteklemektedirler. Bu kapsamda, uluslararası platformda iki taraftan ortaya atılan girişim ve yapıcı pozisyonlara gerekli destek karşılıklı olarak verilmiştir.

Türkiye ile dostane ilişkilerimiz ve verimli iş birliğimizin parlak geleceğine inanmaktayız ve bu anlamda sizin yardımlarınızla, elimizden gelen tüm çaba ve gayreti sarf edeceğiz.

TAMER ATABARUT

**Büyem Merkez Müdürü & UN
SDSN Türkiye Direktörü**

Ortak değerimiz olan Hz. Mevlana'yı saygıyla yad ederek sözlerime başlamak istiyorum.

Bugün, pandemi sürecinde sizlere uzaktan da olsa erişebilmenin, BÜYEM ve DEİK iş birliğinde düzenlenen bu webinarıda birlikte olmanın mutluluğunu yaşıyorum.

Bugün karşı karşıya olduğumuz pandemi, küresel ısınma, kaynakların hızla tükenmesi ve kirlenmesi, açlık, yoksulluk, gibi önemli sorunlar insanlığı yeni bir düzen arayışına itmektedir. Sadece kendi nesline karşı değil, gelecek nesillere karşı da sorumlu olma bilinci, toplumun tüm kesimlerinde giderek kabul görmektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik için ekonomik, çevresel, sosyal ve yönetişime ilişkin faktörlerin bir bütün olarak kurumların idaresinde gözetilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşmak için kurumlarımıza da sorumluluklar düşmektedir.

Boğaziçi Üniversitesi Yaşamboyu Eğitim Merkezi olarak 18 yıldır sadece Türkiye'de değil, Balkanlar'dan Asya'ya Afrika'ya kadar çok geniş bir coğrafyada üniversitemizin yanı sıra birçok paydaşımızla, binlerce kişiye ulaşan birçok eğitim ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) projesini yürüttük ve yürütmekteyiz. Tacikistan ile tarihi dostluğumuzdan hareketle Türkiye-Tacikistan ticari, ekonomik, akademik ve kültürel ilişkilerinin gelişmesine önem vermekteyiz ve bunu desteklemek için hazırız.

Türkiye ve Tacikistan arasındaki ilişkileri geliştirmek üzere, DEİK ve BÜYEM olarak düzenlediğimiz bu webinarıda değerli bilgilerini paylaşacak olan DEİK Türkiye-Tacikistan İş Konseyi Başkanı, Sayın Cihangir Fikri Saatçioğlu ve BÜ Girişimcilik Merkezi Müdürü Sayın Dr. Oğuzhan Aygören hocamıza teşekkür ediyor, katılımlarınız için çok teşekkür ediyorum.

CIHANGİR FİKRİ SAATÇIOĞLU

DEİK Türkiye-Tacikistan İş Konseyi Başkanı

1985 yılında kurulan Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), Türk özel sektörünün dış ticaret, uluslararası yatırımlar, hizmetler, müteahhitlik ve lojistik başta olmak üzere, dış ekonomik ilişkilerini yürütme; yurt içi ve yurt dışında yatırım imkânlarını araştırma ve Türkiye'nin ihracatını artırmak için çalışmalar yapmaktadır. 146 ülke iş konseyi ile Türkiye'nin önde gelen girişimcilerinin ve iş dünyası temsilcilerinin oluşturduğu gönüllü bir 'iş diplomasisi' örgütüdür.

1991 yılında kurulan Türkiye-Tacikistan İş Konseyimiz ise karşı kanat kuruluşu Tacikistan Ticaret ve Sanayi Odası ve diğer paydaş kuruluşların iş birliğiyle, ülkelerimiz arasındaki ticaret ve yatırımları artırmak için çalışmalar yapmaya devam etmektedir.

Tacikistan 9 milyon nüfusu ve 143.000 m² alanıyla küçük bir ülke olarak düşünülebilir ama ticari anlamda, özellikle Orta Asya coğrafyasında önemli bir konumda yer almaktadır. Tacikistan'ın maalesef Türkiye'de yeterli ölçüde bilinmediğini düşünerek, Tacikistan hakkında bazı kısa bilgileri paylaşmak istiyorum. Coğrafi konum olarak, Tacikistan'ın batısında Özbekistan, kuzeyinde Kırgızistan, doğusunda Çin ve güneyinde Afganistan yer almaktadır. Şangay iş birliği örgütüne de dahil olan, Afganistan pazarı ve bu sayede ucuz iş gücüne yakınlık, enerji maliyetinin düşük olması, 29 yıllık mevcut iktidarın politik süreci devam ettirmesi gibi durumlar yatırımcılar için olumlu fırsatlar olarak sıralanabilir.

Özellikle madencilik sektöründe altın, çinko, uranyum burada bir parantez açarsak; dünyanın uranyumunun %4'ünü Tacikistan üretmektedir, yıllık 4.3 milyon ton altını işleme kapasitesine sahip olan bir ülkedir ve bunun çoğunu Çin'e ihraç etmektedir. Son yıllarda ise ABD ve İran gibi ülkelerin de Tacikistan pazarına yöneldiğine dikkat çekmek istiyorum.

Tacikistan'ın ekonomisine baktığımızda ise gayrisafi milli hasılası 8 milyar ABD doları, kişi başı milli geliri bin ABD doları, dış ticaret hacmi ise 4.4 milyar ABD dolarıdır. İhracatındaki 1. sıra partneri İsviçre, Özbekistan ve Kazakistan'dır. İthalat 1. sıra partner ülke ise Rusya ve Çin'dir.

Son zamanlarda IMF ile yapılan kredi anlaşması söz konusudur. Esnek kur politikasına ve ham pazar ekonomine geçiş, yedek akçe oluşturulması, kamu ve tarımda yapısal reformların revize edilmesi için IMF kredisi kullanılmaktadır. Çin'in Orta Asya'da kullandığı kredilerin 3/2'sini Tacikistan için kullandığını özellikle belirtmek istiyorum. Tacikistan'da Çinli firmalar ulaşım, alt yapı, çimento sanayi, hidro enerji sanayi, altın rezervleri alanında faaliyet gösteriyorlar.

Tacikistan'daki eğitim konusuna da değinmek istiyorum. Nüfusunun yüzde 70'inin 30 yaş altında olması sebebi ile ülkenin yıllık bütçe ekonomisinin yüzde 50'si eğitime harcanmaktadır. Özellikle kırsal alanda yaşayanların eğitim ve okuma yazma bilinirliğinin artırılması için hükümetin eğitim alanında çalışmaları mevcuttur. Tacikistan'daki en önemli eğitim kurumu olan Tacikistan Bilim Akademisi'nin altında 18 tane enstitü bulunmaktadır. United Nations aracılığıyla uygulanan beslenme programıyla, Rusya Hükümeti ve Tacikistan Eğitim Bakanlığı beraberinde 35 milyon dolarlık bir projeye imza atılarak; okullardaki beslenmeyi destekleyecek ve yoksul ailelerin çocuklarının eğitimlerine destekleyen çalışmalar yürütülmektedir.

Tarım ülkesi olan Tacikistan, seracılık, arıcılık, meyve işleme, buğday, işleme ülkenin tarımsal dinamiklerini oluşturmaktadır. Fakat Tacikistan modern tarım teknolojilerinin uygulanması anlamında maalesef kapasitesinin sadece %5'ini kullanıyor.

Özellikle enerji ve inşaat sektöründe Türk firmalarımız çok aktif, son dönemde Tacikistan Enerji Bakanlığı'nın enerji iletim hattı boruları, olimpiik yüzme havuzları, Duşanbe VIP salonu modernizasyonu gibi projelerde Türk firmalarının yer aldığını belirtmek istiyorum. Ayrıca Tacikistan'ın Rogun Barajı ve hidroelektrik santralleri projelerinde Türk firmalarının çok aktif bir rolü vardır. Tacikistan'ın Orta Asya'nın su ihtiyacının yüzde 60'ını karşılayan bir ülke olması sebebi ile ve yaklaşık 300 milyar kWh hidro enerji santrali kapasitesine sahip olan yegâne bir ülkedir. Fakat enerji alanındaki yatırım eksikliği, Tacikistan'ın bu potansiyel yapısını kısır döngüye dönüştürmüştür. Bu nedenle her toplantımızda yaptığımız gibi

Türk firmalarının bu konuda dikkatini çekmek ve Tacikistan'a yatırım konusunda çağrıda bulunmak istiyorum.

Tacikistan dünyada iş yapılabilirlik sıralamasında geçen sene 166. sıradayken bu sene 106. sırada yer almaktadır. Yatırımcı için vergi muafiyetlerinin olması yatırımcılar açısından önemli bir avantajdır. Rus mallarının ülkeye gümrüksüz girişinin olduğunu, Çin ile hafif sanayi ürünlerinin çok düşük vergi oranlarına tabii olduğunu düşünürsek, Avrasya Gümrük Birliği tarifesi ile birlikte yatırımcıya önemli imtiyazlar sunmaktadır. İş Konseyimizde de Tacikistan'da yatırım yapmış olan 4 firma bulunmaktadır.

Sözlerime son vermeden önce, 2020 yılı sonu itibariyle Türkiye ve Tacikistan arasındaki vizelerin kalkacağını da belirtmek istiyorum. Bu vesileyle, vize muafiyeti ile inanç turizminin de artacağına inanıyorum. 1900'lü yıllarda Buhara ve Sugd bölgesinde 80'e yakın medresenin olduğu, ünlü ilim insanları İbn-i Sina, Farabi, El Harabi'nin bu coğrafyadan çıktığını düşünürsek burada değerli bir kültürel miras olduğunu ve inanç turizmi için de büyük bir potansiyele sahip olduğunu görmekteyiz.

DR. OĞUZHAN AYGÖREN

**Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası Ticaret
Bölümü Öğretim Görevlisi ve Girişimcilik
Merkezi Direktörü**

20. yüzyılda sanayileşmeyle birlikte yapılan işleri daha verimli yapma arayışına girildi ve günümüzde de bu devam ediyor. 21. yüzyılda ise teknoloji ve dijitalleşmeyle birlikte verimlilik yerini yıkıcılığa bıraktı. Burada bahsetmiş olduğum yıkıcılık olumsuz anlamda değil; mevcut düzenin yerine daha iyi bir düzenin kurulması anlamındadır. Yıkıcı şirketlerin hedef kitlesi alt kitledir çünkü bu yıkıcı şirketlerin ürünleri başlangıçta performansı daha düşük, geçici çözüm sunan ürünlerdir. Yıkıcı şirketler alt kitleden doğar ama zamanla mevcut şirketlerle rekabet ederek, onları ortadan kaldıran bir yapı içine girmektedir. Mevcut şirketlerde bu durumda üst şirketleri hedeflemek durumunda kalıyorlar.

Tacikistan, gelir seviyesi 1000 ABD doları civarında olan bir ülke ve dünya nüfusuna da baktığımızda aslında dünyanın büyük bir çoğunluğunun bu şekilde olduğunu görürüz. Dünyanın 4 milyar nüfusu 1000 dolar altında bir gelire sahiptir. 2000'li yılların başından itibaren pazarlama literatüründe piramidin alt kısmı diyerek aslında bu ülkelerde nasıl pazarlama yapılabilir, nasıl bu ülkelerin refah düzeyi artırılabilir alanında da çalışılıyor.

Bu anlamda, son yıllarda kapsayıcı işletmecilik dediğimiz bir kavram literatüre girdi. Kapsayıcı işletmecilik, bir şirketin yoksulluk sınırındaki insanları müşteri, tedarikçi ya da çalışan olarak kendi değer zincirine dahil etmesidir. Şirketler, kapsayıcı iş modellerini benimseyerek kalkınmaya destek verebilir.

Tüketici olarak değer zincirine dahil ettiği zaman şirketler;

- Yoksulluk sınırındaki insanların ürün ve hizmetlere erişebilirliğini arttırmayı amaçlar.
- Düşük fiyatlı ürün ve hizmet sunar.

Tedarikçi olarak değer zincirine dahil eden şirketler;
- Ekonomik refahlarını arttırmayı amaçlar.
- Sürdürülebilir bir gelir modeline sahip olmalarını sağlar.

Çalışan olarak değer zincirine dahil eden şirketler ise;
- Sisteme dahil olmalarını amaçlar.
- Verilen eğitimlerle kişisel gelişimlerini artırır.

İş modeli kavramını da gözden geçirmek gerekiyor. İş modeli bir organizasyonun nasıl değer yarattığını, değeri sunduğunu ve değeri yakaladığını anlatır. Firmalarımızın Tacikistan'a gidip iş yaparken buradaki iş modelini birebir alıp uygulaması değil, başka bir bakış açısıyla iş modelini geliştirmesi gerekmektedir.

Pazarlama dediğimiz şey ise aslında iş modeli geliştirmektir. Yani müşteriler için değer yarat ve müşteri ilişkileri inşa et, karşılığında müşterilerden değer yakala. Dolayısıyla biz karşımızdaki kitleyi tanımalıyız. Mesela Tacikistan'ı tanımalıyız ki; oradaki insanların ihtiyaçlarını, talep ve isteklerini anlamayabilirsek ve onlara özgü ürünler ve hizmetler geliştirebiliriz. Pazarlama konseptleri tarih boyunca farklı aşamalardan geçmiştir. Bunlar sadece üretim, ürün, satış odaklı olduğunda olumlu sonuçlar vermiyor ve pazarlama körlüğü oluşuyor. Dikkat çekmek istediğim bakış açısı, toplumsal pazarlama konsepti. Yani tüketiciyi memnun ederken, aynı zamanda karlı ve sürdürülebilir iş ilişkileri kurarken insan refahını da göz önünde bulunduran bakış açısı.

Geleneksel şirketler tamamen kar etme odaklıyken, diğer tarafta vakıf, dernek gibi hiç kar amacı gütmeyen yapılar mevcuttur. Halbuki benim bahsetmek istediğim bunların ortası olan sosyal işletme, etki yatırımcılığıdır. Burada şirketler kar etme amacıyla iş yapmazken, öncelikli hedef toplumsal kalkınma ve sosyal fayda üretmektir. Bu konuda biz ülke olarak Tacikistan'a katkı sağlayarak 1000 dolarlık gelir seviyesini arttırabileceğimizi düşünüyorum.

Birleşmiş Milletlerin sürdürülebilir kalkınma için küresel hedefleri bu anlamda büyük bir yol göstericidir. Sosyal işletme dediğimiz kavramı, ilk ortaya atan kişi Prof. Dr. Muhammed Yunus, Grameen Bank isimli bir model ile ortaya çıkmıştır. Bu modelde, gelir seviyesi düşük olan kişilerin girişimci ve işletme sahibi olması için mikro kredi

modeli oluşturulmaktadır. Yani kişilere ufak miktarda krediler verilerek, iş üretmesi ve gelir üretmesi şeklinde bir modele dayanmaktadır. Bu model başarılı girişimciler doğurmuştur. Türkiye’de de benzer bir modeli Şeker Bank yaptı; kırsal kesimdeki kadın girişimcilerimiz bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Son olarak ise yıkıcılığı yaratacak olan tutumlu inovasyona değinmek istiyorum. Sosyal sorunları çözen, düşük fiyatlı, fakat düşük kaliteli olan değil, kabul edilebilir performansı olan denenebilir, erişilebilir işsizliği azaltan ve finansmana erişimi kolaylaştıran ürünlerdir. Bu ürünlere de birçok örnek verilebilir. Yine erişimi kolay, uygun fiyatlı ürünler olmasına rağmen öncelik sosyal sorunlara çözüm sunmaktır.

PROF. DR. FAHRİ TÜRK

**Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler
Bölümü Öğretim Üyesi**

Kadim medeniyetlere beşiklik etmiş olan Tacikistan, günümüzdeki haliyle 1929 yılında bir sovyet ülkesi olarak ortaya çıkmıştır ve Özbekistan'dan ayrılan bir cumhuriyettir. Tacikler Ari ırka mensuptur, İrani bir halktır. Tacikler özellikle bu bağlamda söz konusu coğrafyada İran ve Afganistan ile akraba olan bir millettir. Konuşmuş oldukları dil Farsça'nın bir lehçesi olan Tacikçedir. Sovyetlerden önce Tacikistan'da kullanılan Tacik dili ile İran'lıların konuştuğu Farsi ve Afganların konuştuğu Dari Farsçası arasındaki farklılıklar daha az düzeydeyken, Sovyetler Birliği döneminde yapılan dil çalışmaları ile bu farklılıklar günümüzde de görüldüğü gibi artmıştır.

Bağımsızlıktan sonra Samani Devleti, Tacikistan'ın tarihini yazma konusunda öne çıkmıştır. Saman Hüda ve çocuklarının kurduğu bu devlet 818-999 yılları arasında yaşayan ve Orta Asya'nın siyasal tarihi açısından da önemli olan bir devlettir. Orta Asya'da kurulan ilk Müslüman devlet bu devlettir. Tacikler ise 1991 yılı sonrası bağımsızlıklarını kazandıktan sonra tarih yazımında bu devleti kendilerine örnek almışlar. Samani Devleti, Abbasi Yönetimine bağlı olsa da zaman içerisinde Saman Hüda'nın çocukları burada bağımsız olarak hareket etmeye başladılar, özellikle İsmail Samani döneminde zirveye çıktılar. İsmail Samani günümüzde, hiç kuşkusuz Tacikistan'da çok önemsenen bir şahsiyettir. Tacikistan'da nereye giderseniz gidin, örneğin Duşanbe, Hucent, Kurgantepe gibi yerlerde İsmail Samani'nin heykellerine rastlarsınız. Tacikistan'da Lenin heykellerinin bir kısmı kaldırılarak buralara İsmail Samani'nin heykellerinin dikildiğini ama bunun yanı sıra Sovyet mirasına da sahip çıktığını görebiliriz.

Tacikçe ve Türkçe arasındaki benzerliklere bir vurgu yapacak olursak; Tacikçe ve Türkçe arasındaki ortak kelimeler oldukça fazladır, bilimsel çalışmalar çerçevesinde yüzde 30 ortak kelime olduğunu söyleyebiliriz. Birçok ortak

kelimenin yanı sıra kadın, erkek isimlerinin de çoğu Türkiye’de kullandığımız isimlerle aynıdır.

Taciklerle ortak mirasımız olan bilim insanlarına örnek verecek olursak Farabi, Abdullah El-Harezmi, Zekeriya Er-Razi, Reyhan El-Biruni hatta Ömer Hayyam gibi kimseler Tacikistan’ın bilim dünyasında önemli rol oynamışlardır.

Tacikistan’da kamusal hayatta, üniversiteler ve devlet kurumlarına baktığımızda iki önemli çerçeve içerisinde Mukaddesatı Tacikistan isimli Tacikistan’ın kutsalları ve Kahramanı Tacikistan yani Tacikistan’ın kahramanları vardır.

Mukaddesi Tacikistan’da; Tacikistan bayrağı, arma, milli marş, anayasa, devlet başkanı, devlet dili, bağımsızlık günü, milli para gibi hususlar yer almaktadır. Bu hususlar ulus inşası sürecinde de oldukça etkili olmuştur.

1998 yılında ilan edilen Kahramanı Tacikistan’a baktığımızda; Tacikistan’ın bağımsızlığında önemli rol oynamış düşünürlerin olduğunu görüyoruz. Sadreddin Ayni, Babacan Gafurov, Mirzo Tursunzoda, Nusretullo Maksum, Şirinşo Şotemur ve Devlet Başkanı İmamali Rahman. Bu kişilerin bazılarının isimleri Tacikistan’da bazı bölgelere verilmiştir. Ayrıca Tacikistan için önemli olan üç şahsiyette Nasırı Hüsrev, Mevlana Yakub-i Çerhi, Mir Seyyid Ali Hemedan’dır.

Enver Paşa’nın bu coğrafya ile bağının bulunması sebebi ile bu konuya da değinmek istiyorum. Eski Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel’in 1995 yılında Tacikistan’a gerçekleştirdiği ziyaretten sonra, 1996 yılında Enver Paşa’nın mezarı Tacikistan’dan Türkiye’ye getirildi. Tacikistan’daki mezar yeri boş kaldı ve Tacikistan devleti burada bir anıt mezar yapılacağı sözünü vermiş ama maalesef hala gerçekleşmiş değil ama umuyoruz ki ilerleyen dönemde gerçekleşir.

Son olarak ise Tacikistan’ın turizm konusuna ve şahit olduğum bir konuya değineceğim. Tacikistan’ın yüzde 90’dan fazlası dağlıktır ve büyük yükseltilere sahip bir ülkedir. Mesela Almanya’da bazı turizm şirketleri Tacikistan, Kırgızistan, Kazakistan’a odaklı turlar düzenliyorlar ama maalesef Türkiye’de bunun gibi turizm faaliyetleri fazla olmamaktadır. Temennimiz iki ülke arasındaki birçok alanda güçlü iş birliklerinin olmasıdır.

DEMOKAN KONYALIGİL

Coca-Cola Kurumsal İlişkiler Müdürü

Anadolu Grubu'nun meşrubat alanında faaliyet gösteren iştiraki Coca-Cola İçecek (CCI), bugün Türkiye'nin yanı sıra, Pakistan, Kazakistan, Azerbaycan, Kırgızistan, Türkmenistan, Ürdün, Irak, Suriye ve Tacikistan olmak üzere toplam 10 ülkeyi kapsayan geniş bir coğrafyada 26 fabrika ve 8.500'e yakın çalışanı ile sayısı 400 milyona varan tüketiciye ulaşmaktadır.

İstikrarlı ekonomik dengeleri, niteliksel olarak gelişen pazar yapısı ve hızla artan genç nüfusu ile, bölgesel ve uluslararası yatırımlar için bir cazibe noktası olan Tacikistan'a yatırım kararı alınmasının akabinde, 17 Aralık 2012 tarihinde Konya'da Tacikistan Hükümeti ve Coca-Cola İçecek arasında Duşanbe'de yapılması planlanan üretim tesisi inşası ile ilgili bir mutabakat imzalanmıştır. Tacikistan Hükümetinin desteği ve yoğun çalışmalarımız neticesinde fabrikamız Mayıs, 2015 itibariyle operasyonel hale gelmiştir.

Coca-Cola Tacikistan, bugün 36.000 şişe/saat kapasiteli son teknoloji ürünü üretim hattı, geniş dağıtım kanalı ve 100'den fazla çalışanı ile ürünlerimizi 4.500 satış noktasında tüketicilerimizle buluşturmaktadır.

Duşanbe'de yer alan fabrika 20,500m²'si kapalı olmak üzere toplam 55,000 m² alana sahiptir ve CCI'nin iştiraki olan Coca-Cola Nushokihoi Tajikistan LLC (CCNT) tarafından işletilmektedir.

Coca-Cola İçecek Tacikistan, ülkede sektöründeki ilk uluslararası yatırım olma özelliğini taşımaktadır. Şüphesiz, yabancı yatırımcılara adil ve eşit sergilenen tutum ve Tacikistan'daki olumlu yatırım ortamı, Tacikistan'a olan güvenimizi ve ekonomisine olan inancımızı da arttırmaktadır.

TÜRKİYE-TACİKİSTAN TİCARİ, EKONOMİK VE KÜLTÜREL İLİŞKİLERİ WEBİNARI

NAİL OLPAK
DEİK Başkanı

CANER ÇOLAK
Genel Sekreter

BARKAN ÖZGÜR
Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı

NURENGİZ EŞKİ
Bölge Direktörü
Tel: + 90 212 339 50 54
e-posta: neski@deik.org.tr;
avrasyabolgesi@deik.org.tr

ELNUR OSMANOV
İş Konseyleri Koordinatörü
Tel: + 90 212 339 50 67
e-posta: eosmanov@deik.org.tr;
avrasyabolgesi@deik.org.tr

TUĞBA BAL BAHAR
İş Konseyleri Koordinatörü
Tel: + 90 212 339 50 55
e-posta: tbal@deik.org.tr;
avrasyabolgesi@deik.org.tr

ALPEREN AY
İş Konseyleri Koordinatörü
Tel: + 90 212 339 50 59
e-posta: aay@deik.org.tr;
avrasyabolgesi@deik.org.tr

**Semineri izlemek için lütfen
tıklayınız.**

**DEİK üyeliği için lütfen
tıklayınız.**

